

STRÖMSTAD AKADEMI

Nordiskt institut för avancerade studier

NYHETSREBREV FEBRUARI 2021

Innehåll

Anders Gustavsson: Redaktörens ruta.....	1
Ordförandens rapport	2
Rektors rapport	3
Om byskolor.....	4
Hårt språk på nätet	5
Vetenskaplig krönika i Strömstads Tidning.....	7
John Fletcher: Välfärden.....	8
Rambollrapporten, slutreplik.....	8
Project Surgicon	10
Utlysning forskningsmedel.....	15
Marknadsföring.....	15

Anders Gustavsson: Redaktörens ruta

R_e_d_a_k_t_ö_r_e_n_s_r_u_t_a Anders Gustavsson

Ryggkirurg och styrelseordförande Peter Fritzell rapporterar om aktuella händelser i Strömstad akademi.

Informatikforskare och rektor Per Flensburg rapporterar om den översyn av organisationen som nu pågår inom Strömstad akademi. Han diskuterar också varför språkbruket blivit så hårt i debatter på internet. Vidare refererar han till en pågående samhällsdebatt om bevarandet av mindre skolor på landsbygden där didaktiker Åsa Morberg varit pådrivande.

Februari månads krönika i Strömstads Tidning den 20 februari skrevs av **museintendent Mariana Back**. Hon skriver om hållbar vision och digital skolundervisning i coronatid. www.

Redaktör: Anders Gustavsson
Layout: Per Flensburg

tekniskamuseet.se/skolprogram/hallbar-vision-klimat-och-energi.

Förslag till nya krönikor i Strömstads Tidning skickas till **Mariana Back** med adress: mariana.back@tekniskamuseet.se

Ekonom John Fletcher fortsätter artikelserien "Vad händer med vår välfärd?" Denna gången är temat "Men den tekniska utvecklingen då?"

Företagsekonom Rune Wigblad förkastar, i en slutreplik i Dagens Arena den 3 februari, konsultföretagets Rambolls utredning "Snabba landtransporter" som överlämnats till Trafikverket.

<https://www.dagensarena.se/opinion/det-finns-bättre-analyser-rambolls/>

Ortopedisk kirurg Margareta Berg presenterar projektet Surgicon som pågått i tio år och har ägnat sig åt "kirurgisk träning" www.surgicon.org

Hedersprofessor neurolog Ole Petter Ottersen har i Aftenposten den 21 februari intervjuats om skillnaderna mellan Norge och Sverige i coronahantering. <https://www.aftenpos->

ten.no/verden/i/zg4ak9/forskjellen-mellom-sverige-og-norge-er-den-mest-interessante

Didaktiker Åsa Morberg som är medlem i den nya marknadsföringsgruppen, problematiserar frågan om hur marknadsföring skall ske av Strömstad akademis antologier.

Psykolog Gudrun Olsson intervjuas i videoserien nr 23 om sin bok I metaforernas landskap – Om livet, döden och kärleken, 2020. <http://stromstadakademi.se/SAV/SAV-23.pdf>

Musik- och patologiforskare Elaine Bearer har i videoserien nr 21 publicerat Seaselves – A musical seascape <http://stromstadakademi.se/SAV/SAV-21.pdf>

Antologierna Värderingar 2019, Hälsa och miljö 2019 och Forskarkarriärer 2020 kan beställas hos Bokus.com för ett pris av 249 kr per styck

https://www.bokus.com/cgi-bin/product_search.cgi?publisher=Str%F6mstad%20Akademi

Försök att värva nya medlemmar till Akademin, inte minst yngre forskare. Skicka förslag till rektor Per Flensburg:

per.flensburg@stromstadakademi.se

Jag önskar nya bidrag till marsnumret 2021 av Nyhetsbrevet med deadline den 27 mars 2021 till anders.gustavsson@ikos.uio.no. Sänd kortare artiklar, debattinlägg och/eller recensioner av ny vetenskaplig litteratur. Svenska bidrag skall ha en engelsk översättning.

Sänd också bidrag till Akademin skriftserie Acta Academiae Stromstadiensis, AAS, och videoserien under adressen: gudmundbergqvist@hotmail.com.

Ordförandens rapport

Kollegor i Strömstad akademi,

Covid-19 fortsätter att prägla samhället och samhällsdebatten, och vaccineringen har börjat ta fart även om det går långsamt. Politikererna genomför nu restriktioner och förbud inom flera områden där man tidigare vädjat till medborgarnas förmåga att följa råd.

Debatten om vad som är rätt och fel polariserar befolkningen, inte minst akademiker och forskare. Vi får nog inse att facit, rätt eller fel, det kommer vi inte att ha förrän om ett till två år, och min uppfattning är att man nog ska vara ödmjuk i dagsläget, och inte beskylla olika grupper för att göra allt fel. Vad gäller insjuknade och dödstal ligger Sverige och Danmark sämst i Norden, men vad som gör att de andra länderna klarat sig bättre vet vi inte, det finns många möjliga förklaringar till det. I ett europeiskt perspektiv ligger Sverige som det flesta andra.

Ett Webinar med temat pandemier kommer inom kort att göras tillgängligt via akademin hemsida, och här kan man ta del av Tomas Bergströms (professor i klinisk mikrobiologi), och Bode Janzons (filosofie doktor i historia) reflektioner över nuläget och hur det förhåller sig i ett historiskt perspektiv.

Det verkar som om vi kommer att behöva ställa in det fysiska Årsmötet i Strömstad, men helt säkert är det inte i skrivande stund. Vi får avvakta en månad till. Lokaler ska oavsett preliminär bokas och vi återkommer så snart vi kan med definitivt besked.

AU fortsätter att träffas via GoToMeeting, och arbetsgrupperna jobbar på. Projektgruppen som arbetar med psykiatriska sjukdomar och drogmissbruk är aktiv och har haft två möten över nätet de senaste veckorna. Allt känns, förutom pandemin, väldigt positivt. Vi har också fått några nya ledamöter under februari. Känner er mkt välkomna kollegor!

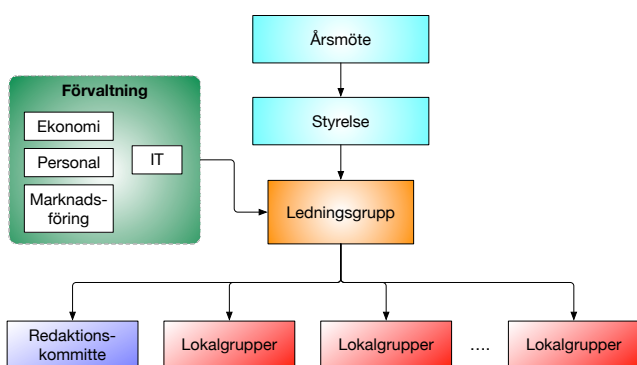
Jag vill igen avsluta med att önska alla god hälsa, och åter hänvisa till mina sammanfattande reflektioner över akademin arbete publicerat i Nyhetsbrevet från december.

/Allt gott, Peter

Rektors rapport

Översyn av organisation

Det händer mycket i Strömstad akademi just nu. Här ska jag ta upp att AU initierat en översyn av vår organisation. I den nuvarande organisationen leds den dagliga verksamheten av ordförande och rektor i samråd. Det finns ett arbetsutskott (AU) bestående av vice-ordförande och pro-rector som ska rådgiva ordföranden. I praktiken har dock AU blivit ett beredande organ till styrelsen och AU tar vissa beslut. Detta har lett till oklarheter och otydligheter och som följd därav onödig administration. Det behövs tydliga beskrivningar och preciseringar för vad de olika enheterna är ansvariga för och fördens skull har vi utarbetat en ny organisation. (Se figur nedan)

Årsmötet är högsta beslutande organ och det sammanträder i juni enligt stadgarna. Därunder kommer styrelsen som sammanträder ungefär en gång i kvartalet. Den dagliga *verksamheten* leds av rektor och ordförande i samråd, precis som nu. Detta är en skillnad jämfört med vanliga universitet och högskolor, där ordföranden inte brukar delta i den dagliga driften. Den dagliga *ledningen* sköts av en ledningsgrupp (LG), som stöds av en förvaltning, som innehåller bestämda funktioner: Ekonomi, antagning av nya ledamöter, marknadsföring samt IT. Det kan tänkas att även andra funktioner kan behövas och dem kan man enkelt lägga till. Varje funktion leds av en *samordnare*. Förvaltningen sköter all administration för akademien och de olika funktionernas befogenheter styrs av en *delegationsordning*. Deras arbete beskrivs i *processbe-*

skrivningar. I ledningsgruppen ingår ordförande, rektor, vice ordförande, pro-rector och samordnare för de olika funktionerna. I dagens läge innebär det kassör och sekreterare, dvs. nuvarande AU. Skillnaden är att LG:s uppgifter och befogenheter ska beskrivas mycket noga och tydligt i processbeskrivningarna. Jag och John Fletcher håller på att utarbeta ett första förslag och allt ska läggas upp på hemsidan så ledamöterna i akademien kan läsa och kommentera.

Förvaltningen betjänar den egentliga verksamheten, som består av redaktionskommitté och lokalavdelningar, precis som en universitetsförvaltning betjänar institutionerna. "Betjänar" ska här tolkas som "genomför nödvändiga administrativa aktiviteter". Exempel på sådana kan vara medlemsavgifter, utbetalning av omkostnader, medlemsregister, hemsida, marknadsföring etc. På stora universitet är dessa funktioner omfattande och innehåller ofta underavdelningar. I Strömstad akademi har vi så pass liten administration att en person kan inneha flera funktioner. T.ex. har jag nu hand om medlemsregister, och samordnar marknadsföring och hemsida. Kassören har hand om ekonomiska funktioner och sekreteraren i styrelsen har hand om stort sett all mötesdokumentation.

Funktionerna behöver vardera en budget. Ekonomi har t.ex. avgiften för bokföringsprogram, personal behöver material för att sända ut det årliga brevet, IT har avgifter för webbhotell och eventuella program och marknadsföring behöver en del reklampengar. LG behöver en resebudget osv. Denna budget disponerar funktionen över och behöver inte fråga om lov.

LG rapporterar direkt till styrelsen och förvaltningen rapporterar till LG. Frågor som behandlas av förvaltningen rör enbart administrativ verksamhet medan LG även har hand om övergripande verksamhetsfrågor. Det kommer att krävas att processerna är noga genomtänkta och dokumenterade. Men själva verksamheten, forskning och undervisning genomförs av lokalgrupperna och redaktionskommittén.

Processer och beslut ska vara väl dokumenterade. Det ska finnas en delegationsordning, som specificerar vem som får ta vilka beslut. Det gör att beslut kan fattas av de som har delegation utan att någon vidare diskussion behövs. Organisationen blir effektivare och administrationen blir enklare. Men detta har sina nackdelar. Alla vet att det händer oväntade saker och att allt inte kan planeras i förväg. Detta måste man kunna hantera. Det måste finnas någon som kan ta beslut i de fall då inte finns något föreskrivet i rutinerna. Det förefaller rimligt att LG gör detta.

Jag och John Fletcher jobbar nu vidare med att ta fram processbeskrivningar och delegationsordning. Vi räknar med att detta ska bli klart till årsmötet i juni och kunna beslutas på detta. För att alla ledamöter ska få chans att ha synpunkter och engagera sig i arbetet så kommer jag att lägga ut löpande rapporter på den interna hemsidan. Den är skyddad av ett lösenord, som ni fick i brevet jag sände ut till er nyligen.

Per Flensburg

Rektor

Om byskolor

Om byskolor

Per Flensburg

På senare tid har det varit mycket tal om vikten av bevarandet av byskolor. Åsa Morberg har haft flera inlägg i debatten, bl.a. om skolan på Koster och den 17 februari förekommer hon i en artikel i Dagens Nyheter som handlar om ett gryende missnöje med den våg av nerläggning av by-skolor som sprider sig över landet. Det är en nationell trend i Sverige som vi är ensamma om inom EU. Politikerna menar att det behövs större skolenheter för att effektivisera resurserna och bibehålla kvaliteten. Men det strider mot idén om en levande landsbygd. Morberg menar tvärtom att det är med skolan landsbygdens utveckling börjar, finns det ingen skola så flyttar inga barnfamiljer dit. Byskolan kan bli lönsam om den ut-

vecklas till bycentrum med vidgat samhälls-uppdrag.

I artikeln berättas om Vitåskolan i Luleå, som kommunen efter en utredning beslöt lägga ner tillsammans med ett stort antal andra byskolor. Motiveringen var att spara pengar och att större skolor har lättare för att rekrytera behörig personal. Att så skulle vara fallet är en myt. Men en eldsjäl, Pontus Johansson, drog igång en folkomröstning och 91% av de röstande ansåg att byskolorna skulle vara kvar. Luleå har därför tills vidare stoppat alla nerläggningar av byskolor.

En utredare på Sveriges Kommuner och Regioner, menar att när den nya skollagen kom 2011 började fler och fler kommuner att fundera på att lägga ner mindre skolor för att kunna möta de högre krav som då ställdes på skolan. SKR fick många frågor, men efter ett par år minskade de. Det gjorde däremot inte det folkliga motståndet. I dag finns ett nätverk som kallas Byskoleuppröret. Medlemmarna arbetar för bevarandet av byskolor och nätverket arrangerar konferenser. Nätverket stöder ideerna en levande landsbygd och har koppling till SOL-nätverket. SOL står för Stad och landsbygd. Det finns en aktiv Face Book grupp- Eldsjälen Lars Igeland från Österfärnebo i Sandviken startade gruppen för ett år sedan. Det hände när Sandvikens kommun lade ner högstadieskolan i Österfärnebo.

Genom denna grupp fick Lars Igeland kontakt med andra grupper i landet som också kämpar för sina skolor. Det tycks vara en allmän trend i hela landet att skolor centraliseras och blir större och större. I artikeln beskrivs ett digitalt möte med gruppen dit Åsa Morberg är inbjuden. Reportern gör en intervju med henne.

Tycker du att skolan ska vara ansvarig för att rädda landsbygden?

Om hela Sverige ska leva måste man ha skolor utanför centralorterna. Man måste tänka i vidare ekonomiska termer.

Men skolan måste ju få hålla hög kvalitet med bra behöriga lärare?

Jovisst och därför måste kommunerna satsa på att rekrytera behöriga lärare även till byskolorna. Varför ska lärare ha bättre lön inne i centralorter än på landsbygden?

Professor David Karlsson vid förvaltningskolan i Göteborg menar att nerläggningen av byskolorna är en del av den pågående urbaniseringen och den kan vi inte göra något åt. Ingen kommunpolitiker tar lättvindigt på att stänga en skola. Det vet att det blir ett folkligt uppror. Men samtidigt kämpar kommunerna med alltför uppdrag och allt mindre resurser. Man måste prioritera hårt och då sitter byskolorna löst.

Pontus Johansson i Luleå avslutar med att påpeka att kommunen i sin planering bidrar till avfolkningen av landsbygden. Han säger: "De pekar på: Här ska ni bo, här ska ni bygga och här borta ska vi ta bort bra förutsättningar för att kunna bo. Man ska inte behöva flytta på sig. Vill vi ha en levande landsbygd så måste vi ha skolor i byarna."

Själv är jag gammal skolpolitiker och har varit med om att avstyra en del nedläggningar. Mina argument byggde på kontoplanen! Jag resonerar såhär:

- I en stor skola finns det alltid stökiga elever, som tar mycket resurser. Jag brukade be övriga ledamöter i nämnden att nämna någon stor skola som inte hade problem. Brukade inte finnas särskilt många.
- Åtgärder mot dessa sätts in alldeles för sent och de är redan på väg mot brottslighet.
- Detta kostar samhället stora pengar. Visserligen på ett annat konto, men likväl är det medborgarna som får betala.
- Lärarna lämnar gärna en stökig skola på grund av dålig arbetsmiljö. Och det är då svårt att rekrytera nya såvida man inte betalar väldigt bra.
- Stök i klassrummet resulterar i sämre resultat.
- I en liten skola på landet är det lugnt och fridfullt. Läraren kan ägna sig åt att undervisa och är i regel en del i bygemenskapen.

Allt bidrar till en positiv utveckling, goda betyg och attraktiv arbetsmiljö.

Detta resonemang är ett politiskt resonemang, det bygger inte på inte vetenskap. Man kan hitta forskningsrapporter som bekräftar mina påståenden och lika lätt kan man finna dem som inte gör det. Några gånger har jag försökt räkna på vad det kostar genom att sätta in siffror för de olika punkterna. Dessa siffror hittade jag på nätet i diverse utredningar. Jag kommer inte alls ihåg dem, men det visade sig att det blev betydligt billigare att ha kvar byskolorna än att utveckla de stökiga stora skolorna.

Hårt språk på nätet

Varför är det så grovt språk på nätet?

Per Flensburg

Denna artikel är ett utkast till en förhoppningsvis kommande debattartikel i DN eller SvD, som skrivits av marknadsgruppen. Vi vill gärna ha synpunkter och helst även medverkan från er andra!

Den 12 februari kunde vi i DN läsa att Jonas F Ludvigsson, professor vid Karolinska Institutet, slutar med sin forskning kring covid-19 på grund av hat och hot på internet. Många har blivit upprörda för att man har gett sig på forskare och då speciellt forskning kring covid-19. Hot, hat och hårt språk är emellertid inget nytt på nätet.

Redan 1980 när Ellis och Truscott på Duke University i USA skapade Usenet, den första diskussionsgruppen på nätet (Lueg and Fisher, 2012), förekom s.k. flame wars, där personer grovt förolämpade varandra och kom med ogrundade beskyllningar. Denna tradition uppkom då det i princip bara fanns en diskussionsgrupp, Usenet, på nätet och den användes av ett gäng nördar. Deltagarna smädade varandra, kom med invektiv, lögn, omotiverade påhopp etc. men det var egentligen inte allvarligt menat. Det sågs som underhållning och var stundtals väldigt roande att både läsa och delta i. Men medan flamkrig från början kan vara underhållande blir de snabbt tråkiga

för de som inte är inblandade. De är en orättvis monopolisering av bandbredd.

Men idag är nördarnas tid förbi, nu har vi sociala plattformar där psykiskt störda människor får fritt spelrum. De kallas för *troll* och deras högsta nöje är att sabotera för andra. En sorts cyberpsykopat. De söker uppmärksamhet och vill förnedra folk för att visa sin egen styrka. Det värsta man kan göra är att bry sig om dem. De eskalerar hela tiden, så det bästa är att blockera dem från början. Troll kan ibland sluta sig samman och angripas en speciell person. För 10 år sedan hade vi Bjästa-fallet där mamman till en pojke i Bjästa, som våldtagit två flickor, skapade en facebook-grupp som mobbade offren till våldtäkten. Hon tillkallade Uppdrag Granskning, för att med deras hjälp visa hur orättvist hennes son var behandlad. Men UG upptäckte det verkliga förhållandet och den hatstorm som mamman och hennes son utsattes för var något av det vidrigaste som dittills förekommit i sociala media. Men varför betar sig människor på detta vis?

Det finns en del psykologiska förklaringar. En enkel är att man interagerar med en maskin och inte med en människa. I programmet om Bjästa var det en av de mobbade flickorna som sa att hon skulle aldrig nånsin ha sagt något så elakt rakt i ansiktet på offret. Men hon kunde utan vidare skriva på nätet att hon tyckte offret skulle begå självmord. Det som uppträder här är samma fenomen som när Hitler höll tal och när Trumps anhängare stormade Capitoleum: Mobben! Det skapas en stämning som ropar på blod och i skydd av massan hetsas medborgarna att delta i aktionen. Detta sker även på nätet, lägg märke till att det nästan aldrig är bara en som är oförskämnd utan det är flera stycken och de hetsar gärna upp sig efterhand.

Är det så att nätet ger troll och mobbare nya möjligheter eller är det så att tekniken i sig har skapat detta asociala beteende? Här brukar man anföra en liknelse: Det är inte gevär som dödar människor, det är andra människor. Men faktum är: gevär underlättar väsentligt. Samma sak med nätet: Det underlättar för

trollen och de får nya kraftfulla redskap för att göra livet surt för andra. Psykologerna menar att människor tenderar att bete sig på ett anti-socialt sätt när de interagerar med främlingar som de aldrig ser ansikte mot ansikte. Än mer förstärks det om trollet dessutom kan uppträda anonymt. Att kunna mobba andra utan återverkningar i verkliga livet får fram otrevligt beteende hos människor som vanligtvis inte skulle uppträda så. Det kan finnas en stor skillnad mellan deras onlinebeteende och deras offlinebeteende. Detta kallar psykologerna för online disinhibition effekt (ODE). Det finns en viss likhet med de bilförare som förvandlas från en snäll, blyg och timid person till en rasande djävul så fort de hamnar bakom en ratt.

Mobbing förekommer därför att plattformen tillåter det. Man kan med moderering och granskning hålla trollen borta. Men det är dyrt och kräver många personer som granskar. (Lapidot-Lefler and Barak, 2015) (Terry and Cain, 2016)

Men det finns något som är ännu värre och det är vad som kallas trollfabriker. De mest välkända finns i Ryssland och ägnar sig mycket medvetet åt att sprida desinformation och skapa splittring och kaos i samhället. Det är det nya sättet att föra krig, vars konsekvenser blir mycket mer skrämmande än allt annat. Putin har ju ett förflutet inom KGB, så han borde inte vara främmande för denna typ av aktiviteter. Tänk på Trumps lögner och spridande av "fake news". Hur lyckades han få 70 miljoner amerikaner tro att det förekom ett massivt valfusk? Goebbels sa ju någon gång: Om en lögn upprepas tillräckligt länge blir den sann! Och Palme hade ju en notering i marginalen: Argumentering svag. Höj rösten! Vi kan gå tillbaka till sofisterna i det gamla Grekland, som mot betalning ställde sin talekonst till åtalades hjälp. Det var bl.a. detta Sokrates kämpade mot.

Trollfabrikerna skickar ut felaktig information, men så skickligt förpackad och byggande på folks osäkerhet och fördomar att den sprids som sanning. Genom att hota motståndare kan de tystas och, som GW brukar säga, inkapaciteras. Tänk detta skapar ett samhälle där

olika grupper hatar och avskyr varandra och är beredda att misshandla och döda på grund av ogrundade rykten från främmande trollfabriker! Det är en drastisk bild, det ska medges och förhoppningsvis stämmer den inte. Men kan vi vara säkra på det?

Referenser

Lapidot-Lefler, N., Barak, A., 2015. The benign online disinhibition effect: Could situational factors induce self-disclosure and pro-social behaviors? *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace* 9. <https://doi.org/10.5817/CP2015-2-3>

Lueg, C., Fisher, D., 2012. *From Usenet to CoWebs: interacting with social information spaces*. Springer Science & Business Media.

Terry, C., Cain, J., 2016. The Emerging Issue of Digital Empathy. *Am J Pharm Educ* 80. <https://doi.org/10.5688/ajpe80458>

Vetenskaplig krönika i Strömstads Tidning

Hållbar vision i coronatider

Mariana Back

I dag måste alla anpassa sin tillvaro till effekterna av covid-19. Gammal som ung. Mitt barnbarn, Mira, är 4 år och har levt en fjärdedel av sitt liv med social distansering och farmor på skärm. Man undrar, hur påverkar det? Men, att kunna träffas på nätet är ändå en tröst. Och att jobba på distans har emellanåt verkliga fördelar. Ja, ni känner igen er.

Jag arbetar som intendent på Tekniska museet i Stockholm och har alltid haft "många järn i elden" och mycket folk omkring mig. Tillsammans med lärare och elever har jag varit med och genomfört många roliga projekt, ofta med rymd, miljö och klimat som tema. Och alltid med någon typ av interaktiva inslag. För ungefär 1,5 år sedan fick vi ett fantastiskt erbjudande från Stockholms Läns Energi- och klimatrådgivning.

Vi ombads att sätta ihop ett program för ungdomar som skulle ge dem möjlighet att fördjupa sig i klimatfrågorna på något sätt. Om vi gjorde det, så skulle de bjuda klasserna på besöket på museet; 150 klasser under ett år! Tusentals elever – och många lärare – får på så vis chans att besöka museet och delta i "miljöarbetet".

Tillsammans med kollegor sedan länge, satte jag ihop ett koncept som bygger på att man först, i sitt hem, gör en undersökning av sina vardagsvanor – med avseende på energi och miljö. Därefter kommer klassen till museet och vi går igenom allt tillsammans, tipsar varandra om olika sätt att spara, minska, återvinna etc. Klasserna deltar sedan i en workshop där de, med utgångspunkt från FN:s globala målsättningar, ska ringa in ett problem som de vill lösa. De ska sen formulera ett förslag på en lösning och därefter presentera idén med en enkel modell.

Workshopen är en kombination av ett idébygge, ett modellbygge och ett litet rollspel – inklusive en presentation i "generalförsamlingen". På 40 minuter i verkligheten passerar 10 år i fantasin. Ett tidur visar hur tiden passerar. Fyra minuter – och ett helt år har gått! När presentationen sker, föreställer sig eleverna att de är 22–25 år gamla, det blir en sorts projektion av dem själva, in i framtiden. De har då arbetat hårt i en liten grupp, med en idé som de får chansen att beskriva. Presentationen sker i spotlight – till applåder och det högtidliga tillfället fotodokumenteras. Eleverna är märkbart roade och stolta över sina prestationer.

Vi testade programmet med stor framgång vid några tillfällen – sen kom coronan. Museet höll öppet ett tag, men skolorna kunde ändå inte ta sig till museet på ett coronasäkert sätt. Skulle vi bli tvungna att lägga ner aktiviteten? Nej! Vi lägger inte ner – vi lägger om!

Vi har nu anpassat hela programmet till de nya omständigheterna. I mångt och mycket genomförs det på liknande sätt, med den skillnaden att vi har "utbildning" för läraren, skickar material till skolan. Museets pedagoger deltar och driver programmet framåt – från

sitt eget kök. Med bilden av FN:s generalför-samling som bakgrund. Effekten av att peda-gogen delar sin skärm gör att eleverna presen-terar sina verk på stor skärm och stämningen är på topp.

En positiv effekt av att göra digitala visningar är att vi nu kan erbjuda programmet till vilken grupp som helst, var som helst, runt om i Sve-rige, Norden och världen. Men de 150 gratis-visningarna är förstås redan inmutade. Här kan du göra en bokning för vilken typ av grupp som helst! Kommunpolitiker, lärarlag – eller en helt vanlig klass.

John Fletcher: Valfärden

Men den tekniska utvecklingen då?

John Fletcher

Enligt Stefan Fölster kan upp till hälften av da-gens jobb komma att automatiseras inom tju-go år.

Det är frestande att se köer av arbetslösa fram-för sig, något i stil med den stora depressio-nen under 20 – 30-talet – men det är inte alls vad som faktiskt har skett under de senaste 50 – 70 åren. Sysselsättningen inom jordbruk, skogsbruk, fiske har praktiskt taget försvunnit. Industrins andel av den totala sysselsättningen har sjunkit från en tredjedel till en tiondel. Har den utvecklingen inneburit massarbets-löshet? Naturligtvis inte. De berörda indivi-derna har flyttat från sina gamla jobb till nya sorters jobb. Något liknande kommer säkert att ske även i framtiden – om vi inte ställer till med arbetsrättsliga eller andra sorters hinder för en sådan anpassning.

Det är ett problem att den offentliga, skattefi-nansierade verksamheten har stått för 90 pro-cent av tillväxten i sysselsättning under de se-naste 65 åren. Skälet är i stor utsträckning att den privata sektorn har drivit ett mycket hår-dare rationaliseringsarbete än den offentliga sektorn. Sveriges höga sysselsättningsgrad har alltså hållits uppe genom anställningar i den offentliga sektorn. Det förklarar en del av våra svårigheter med finansieringen. (Jag vet inte

hur statistiken hanterat de upp emot 200.000 anställda i privata välfärdsföretag – de är ju också skattefinansierade.) Försöket New Pub-lic Management tycks inte ha varit någon framgång när politiker i sin iver att få kontroll kräver allt fler rapporter. Många av rapporter-na sägs dessutom vara av "det-var-inte-mitt-fel-karaktär". Det har hittills inte varit möjligt att hitta något som lika tydligt visar om man är lika effektiv som vinst eller förlust – och i värsta fall: konkurs.

Naturligtvis kommer delar av välfärden att au-tomatiseras, men det handlar troligen om and-ra processer än inom industrin. Jobben inom välfärden kräver empati, mänsklig närhet, för-handlingsförmåga, . . .

Den framtida åldersstrukturens krav blir svåra att hantera fullt ut. De kommer att ställa krav på fler som är verksamma inom vård och om-sorg oavsett framtida mekaniseringsgrad. Sam-tidigt är det dessutom så att automatiseringen snarast kommer att pressa skatteintäkterna nedåt, inte uppåt. Kom ihåg att skatten på ar-bete drar in nästan tio gånger mer än skatten på företagsvinster. Här finns ingen (d)under-medicin att hämta.

Varför har vi inte gjort allt det här redan?

Rambollrapporten, slutreplik

Det finns bättre analyser än Rambolls

Rune Wigblad

SLUTREPLIK Glasare & Ahlberg vill framhålla att de gjort en forskningsstudie. Men det är ett konsultarbete som är utfört med inriktningar preciserade av uppdragsgivaren Trafikverket. Det är inte ett förutsättningslöst och seriöst forskningsarbete som lämnar ett bidrag till en kunskapslucka, svarar Rune Wigblad.

Så fick vi då äntligen reda på var den Ram-bollska utredningen "Snabba landtransporter" är undangömd i Trafikverkets interna samman-hang. Av Glasare & Ahlbergs (Ramboll) de-battsvar på min kritik av utredningen, framgår att rapporten faktiskt numera är nedladdnings-bar.

Trafikverkets presentation av rapporten på sidan anger måluppfyllelse mot de transportpolitiska målen och Agenda 2030 som projektets frågeställningar. När det gäller Agenda 2030 har rapporten inte genomfört en sådan värdering, eftersom dessa mål "visat sig vara för abstrakta" (s. 35). De transportpolitiska etappmålen har inte heller värderats enligt min tidigare kritik.

När en rapport inte är sökbar på de stora sökmotorerna och inte heller på Trafikverkets hemsida så är den undandömd. Politikerna hade inte fått tillgång till rapporten eftersom den registrerades på infrastrukturdepartementet den 22/1 med diariet på (ärendenummer I2021/00223), först när jag bifogade den i min kommunikation. Det är ett minimum av ofentlighet att rapporten nu är släppt på LinkedIn av Ramboll, efter det att jag publicerat min kritik.

Det går inte att låtsas som att detta är en utredning vilken som helst, eller har marginell betydelse. Det är en konsultutredning om Sveriges framtid för byggnation av nya stambanor, som tyvärr inte är opartisk. Därför är det en politisk fråga av högsta rang. Nya stambanor ska stå i ca 100 år.

Jag framhöll att utredningen i sin kalkyl inte har tagit upp de viktigaste transportpolitiska etappmålen. Detta påstående kvarstår efter Glasare & Ahlbergs kommentarer och är inget missförstånd som de hävdar. Glasare & Ahlberg erkänner exkluderingen av underhållskostnader, trafiksäkerhet och "övriga kostnader", det vill säga varken "ekologiska eller monetära", är med. När det gäller klimatmålen "stämmer" min kritik "delvis" angående att de inte är behandlade i rapporten. Jaha, men då lämnar ju utredningen inte något bidrag alls.

Glasare & Ahlberg försöker slingra sig ur detta dilemma genom att påstå att storleken på rapporten inte är tillräcklig och att de påpekat detta som förslag till fortsatt forskning. Det är korrekt att de sista meningarna i rapporten pekar på att "det hade varit intressant att utreda". Kanske intressant för utredarna? Den vik-

tiga frågan är om huruvida rapporten har lämnat något bidrag.

Det framkom i rapporten:

Med detta sagt tyder kalkylen på att hyperloop har störst nytta i samhällsekonomisk mening, följt av magnetåg och slutligen HSR. Det är dock sannolikt att förhållandet är det motsatta om man ställer nyttan i relation till kostnad, eftersom järnvägsalternativet bedöms vara klart billigast och hyperloopalternativet klart dyrast. (s. 64)

Citatet visar att Ramboll gör en värdering av att järnvägsalternativet 250 km/h är klart billigast och därmed i praktiken pläderar för detta alternativ, vilket de inte vill kännas vid. Nu vill Glasare & Ahlberg med sin replik hävda att detta alternativ har "större potential för trafikpolitisk måluppfyllelse" och att det är detta som de hävdar som ett bidrag. Men nu har de ju inte kunnat göra en sådan bedömning.

Trafikverket har beviljat medel för forskning men har fått en konsultrapport som är partisk i sina "avgränsningar".

Att järnvägsalternativ 250 km/h skulle vara billiga är ett grovt vilseledande uttalande som inte är kalkylerat i rapporten eller systematiskt jämfört med andra alternativ. Egentligen är nya stambanor för 250 km/h ett lågprisalternativ med dålig kvalitet och liten nytta för pengarna. Det är nytta för investerade miljardbelopp som måste kalkyleras och värderas med en opartisk kalkyl som tar med alla alternativ. Man får leta med förstoringsglas efter nyttor med "låg hastighetståg" 250 km/h. Ramboll har helt oseriöst och som de anger fokuserat på nyttan och använt ett sådant förstoringsglas i sin pläderytelse för dessa tåg.

Jag håller med om att storleken på konsultrapporten inte är så omfattande i jämförelse med Sverigeförhandlingen som arbetade under flera år med en ca 70 gånger så stor budget som Ramböllprojektet. Vad som emellertid är extremt märkligt är att det alternativ som har utretts minutiöst i Sverige via Sverigeförhandlingen (SOU 2017:109), höghastighetståg för 320 km/h, inte är ett alternativ i Rambolls rapport. Detta kommenteras inte av Glasare &

Ahlberg trots att jag i min kritik påpekade att teknikalternativet 320 km/h är exkluderat i Rambolls kalkyl.

Konsekvenserna av allt detta är att Trafikverkets nya inriktningsplanering, 250 km/h, får stöd för att säga nej till att följa innovationer och teknikutveckling i området snabba tåg, vilket är motsatsen till vad Trafikverket anger att rapporten ska komma fram till. Utredningsalternativet 320 km/h och snabbare tåg, existerar inte längre för den av Ramböll skissade framtiden. Detta bevisar att Rambolls utredning är partisk i sina "avgränsningar".

Det nya ensidiga alternativet för Trafikverkets inriktningsplanering är just "höghastighetståg" 250 km/h med externa stationslägen för mellanliggande städer. Rapporten kommenterar lite löst sträckan mellan Stockholm och Oslo, planerad efter år 2030, och anger att det är en stråkstudie. 250 km/h gäller emellertid också den första planerade delsträckan av "höghastighetståget", ca 16 mil och en förhållandevis dyr tågbana för Ostlänken som Ramböll kunde ha detaljstuderat. Då hade de fått en precisering av sin studie. Istället "avgränsas" en konkret och precis analys av stråk bort från utredningen. Den Skandinaviska Magnetstågsgruppen (DSMG) har genomfört bättre och mer konkreta kalkyler och stråkstudier för dessa sträckor, som vi kan presentera för politiker om det finns intresse.

Eftersom Rambollrapporten valde en "avgränsning" som bara ger en "övergripande" stråkstudie av sträckan Stockholm–Oslo, som ligger efter år 2030 i Trafikverkets inriktningsplanering, undviker de den detaljplanerade sträckan där det finns konkreta och korrekta data tillgängliga. Detta ligger i Trafikverkets intresse, eftersom de inte vill ha någon granskning eller kritik avseende planeringen av Ostlänken.

Vem ansvarar för detta misslyckande utredningsmässigt? Ramböll tar klädsamt på sig hela ansvaret, men erkänner att Trafikverket hade en representant i referensgruppen. Det måste i så fall ha varit en representant som underkänner alla Sverigeförhandlingens rapporter. Till saken hör också att konsultfirman

WSP ett år tidigare sökte samma "forskningsanslag" (Forskning och Innovation) och fick avslag på sin ansökan av Trafikverket. Det är alltså Trafikverket som har valt konsultfirma för uppdraget. Trafikverket har godkänt Rambolls "avgränsningar".

Glasare & Ahlberg vill framhålla att de gjort en forskningsstudie. Men, inom forskningen ser man alltmer sällan att publikationer använder sådana "avgränsningar" som Ramböll gör. En vetenskaplig artikel använder sig av motiverade preciseringar av studien och behöver då inte göra några "avgränsningar". Glasare & Ahlberg försvarar sig med att de har varit tydliga med sina avgränsningar, men det är inte samma sak som ett motiverat vägval. Det är ett konsultarbete som är utfört med inriktningar preciserade av uppdragsgivaren Trafikverket. Det är inte ett förutsättningslöst och seriöst forskningsarbete som lämnar ett bidrag till en kunskapslucka.

Trafikverket har beviljat medel för forskning men har fått en konsultrapport som är partisk i sina "avgränsningar". Politiker har ett ansvar för att framtidsfrågor avseende snabba transporter sker sakligt och opartiskt. Politiken kan därför inte lämna över dessa frågor till Trafikverket som uppenbarligen inte har kompetens att hantera sådana frågor.

Oavsett vem som ansvarar för tidigare misslyckanden bör politiker i Sverige omedelbart skapa en förutsättningslös och teknikneutral framtidsutredning där teknikfrågorna tas på allvar. Det är framtiden för våra barn och barnbarn som står på spel.

Rune Wigblad är ekonomiprofessor vid Strömstad akademi och lärare vid Högskolan i Skövde.

Project Surgicon

Projektet Surgicon 10 år: Syfte, Resultat och Mål, - en personlig betraktelse

Margareta Berg, Med dr, specialist i ortopedisk kirurgi

I mitt yrke som ortoped grubblade jag över en specifik fråga i 30 år. Yrket innebär att man opererar sjukdomstillstånd och skador inom hela rörelseapparaten i syfte att bota eller förbättra kroppsliga funktioner. Rörelseapparaten innefattar hela systemet av skelett, leder, ledband, senor och muskler och ibland även den täckande huden.

Frågan jag brottades med ända sedan 1980-talets början var: "Hur tränas en ny kirurg upp på bästa sätt, i själva hantverket?". Frågan är en intellektuell utmaning, om man reflekterar över svårigheten att överföra manuell hantverksskicklighet från en individ till en annan. Så – hur gör man?

När jag själv började min bana gick träningen ut på att man tillbringade så mycket tid som möjligt på operationsavdelningen, och försökte få vara med som assistent vid vartenda ingrepp som gjordes. Som assistent är man sterilklädd och "med" i operationssåret med två extra händer som hjälper till att hålla undan, koagulera små blodkärl och underlätta för den som opererar. När jag på det sättet assisterat samma överläkare vid ett hundratal knäprotesoperationer (utbyte av hela knäleden) skulle jag på nåder få lov att "öppna och gå in" nästa gång. Då ändrades plötsligt vårt tjänstgöringsschema, och jag opererade aldrig mer med samma överläkare. En tid senare började jag en ny tjänst efter 12 år, som överläkare på ett annat sjukhus där man förväntade sig att jag kunde operera knäproteser.

Detta utgör enbart ett exempel. Under de tolv åren såg jag jämnåriga unga kollegor som aldrig fick någon ordentlig handledning, som lämnades därhän och fick träna upp sig bäst de ville. Samtidigt fanns det en klick med påläggskalvar som handplockats av våra dåvarande erfarna överläkare, och som fick allt. De fick forskningsprojekt med sikte på framtida doktorsavhandlingar och noggranna handledning i opererandets konst eftersom de förväntades ta över överläkarens egna fall på sikt. Hur fick det gå till så här?

Min vana trogen höll jag tyst om det jag observerade, men tänkte desto mer. Genom åren stötte jag på frågan om utbildningens innehåll

gång på gång, och började intressera mig alltmer för uppenbara brister inom vårt skrå.

Av en tillfällighet fick jag möjligheten att arbeta hos en professor i ortopedi vid universitetssjukhuset i Nice i Frankrike 2001-2005, Professeur Pascal Boileau, specialist på axelleder. Även han var intresserad av utbildningsfrågan, men på ett lite annorlunda sätt. Han hade drömt om att skapa en Europeisk kopia av en särskild kurs i axelkirurgi som hölls i Kalifornien varje år: San Diego Shoulder Course. När jag hade jobbat hos honom i drygt ett år, klev han in på mitt rum och sa: " –Vi ska göra den kursen nu, och du ska vara organisatör." Samtidigt utsåg han en sekreterare på halvtid till medarbetare i projektet. Detta var hela kongressorganisationen. Det skulle inte bara vara en kurs, utan en hel kongress med deltagare från hela världen med de mest meriterade föreläsarna på området från USA och Europa, och den fick namnet "Nice Shoulder Course 2003". Under de tre konferensdagarna lade vi även in en så kallad wetlabkurs, för praktisk träning av axelartroskopi (titthålskirurgi) och proteskirurgi (utbyte av axelleden). Ett "wetlab" är något som förkommer dagligen som en mycket odramatisk rutin inom alla länder utanför Sverige, och innebär att man utför operationer på avlidna kroppar där individen i fråga donerat sin kropp i detta syfte för att hjälpa blivande läkare att lära sig anatomi och kirurgi. Det finns således ingen problematisk etisk fråga kring detta. Vår kurs hade 20 platser, och dessa fylldes inom loppet av några dagar så fort kongressen annonserats ut. När kongressen avslutades och vi beslöt att göra om hela kongressen 2004, fylldes de 20 wetlabplatserna ett helt år i förväg.

Med mina funderingar som bakgrund, fick jag vatten på min kvarn när det framgick i Nice att ortopedkollegor från vartenda land jorden runt hade ett behov av "kirurgisk träning". Hela detta ämne verkade vara styvmoderligt behandlat, och den förklaring jag kunde se var att man inte riktigt visste hur frågan skulle tacklas. Säkerligen fanns det fler kollegor som funderade på frågan, men det finns en känslig komponent som sannolikt hindrade en öppen

diskussion: Att den stora mängdträningen sker i operationssalar, i den dagliga verksamheten. När man tänker igenom detta, kan det vara än enklare att förstå värdet av alla wetlabkurser och därmed det stora värdet av varje helkroppsdonation som görs.

Låt mig stanna vid dessa donationer ett ögonblick. Den allra första reaktionen kan innehålla en känsla av obehag, vilket är fullt naturligt. Där skulle jag vilja rikta läsarens blick mot Rembrandts målning från 1632 "The Anatomy Lesson of Dr Nicolaes Tulp". Metoden att studera avlidna kroppar har således funnits sedan medeltiden. Man ska inte förväxla begreppet "Organdonation" för transplantation med begreppet "Helkroppsdonation". Stora kampanjer i TV har ökat viljan till organdonation. Vid helkroppsdonation skänker man sin kropp och skriver på ett avtal med de universitet i Sverige som hanterar sådana donationer. När man en vacker dag avlider kommer kroppen att tas om hand och balsameras, och sedan användas i anatomiundervisning för läkarstudenter – och för wetlabkurser i kirurgi. Har man en gång sett kirurgernas intresse och engagemang vid sådana kurser, så inser man hur stor betydelse sådan träning har. När man i tanken tagit sig förbi det första motståndet som uppkommer, och förstår hur intressanta och snillrika detaljerna är i den mänskliga anatomin, så anar man blivande läkares glädje över att få se hur allt ser ut i en verklig modell.

Efter åren i Frankrike började jag åter att tänka på hur jag skulle kunna lyfta den aktuella frågan, på hemmaplan. Under våren 2010 gjorde jag en litteratursökning på PubMed för att kontrollera hur många vetenskapliga publikationer som fanns i ämnet "Surgical Training". Det kom upp ca 100 användbara titlar, där de första artiklarna var daterade i början av 2000-talet. I nästa steg kontaktade jag en stor mängd kollegor inom kirurgin i USA, Europa, Australien, Indien, Ryssland och Afrika, både sådana jag träffat under kongressresor under 30 år och sådana som satt på viktiga poster. När den öppna frågan ställdes till dem, kom ofta svaret: " – Men detta har jag också tänkt

på, under lång tid." Det fanns dock ingen som tagit ett övergripande ansvar för ämnet.

Ur denna samling av kontakter kristalliserades det ut en handfull djupt engagerade kollegor, bl a Dr James C. Esch som grundat just San Diego Shoulder Institute och axelkursen, och som jag träffat i Nice både 2003 och 2004. Det framkom att han skulle vara på ett annat möte i Dublin i september 2010, och ett tiotal europeiska kollegor tillfrågades om de ville delta i en tvådagars brainstorming tillsammans med honom på Irland. Sex personer från Sverige, USA, Tyskland, Irland tillbringade en helg på det vackra Deer Park Hotel i Howth: James Esch, Pr Gerald O'Sullivan, Pr Anthony G. Gallagher, Pr Antje Aschendorff, Dr Kai Olms och jag, och på distans fanns även Dr Sudhir Warrior från Mumbai, Indien och Dr Richard L Angelo i Seattle. Utrymmet tillåter inte en närmare presentation av dessa nyckelpersoner, men de kan sökas upp via internet. Efter två dagar av öppen diskussion fick jag klartecken att organisera en kongress om "Surgical Training" i Göteborg.

"The First World Congress on Surgical Training" hölls på Svenska Mässan den 8-9 september 2011, och projektet hade döpts till "Surgicon". Bakomliggande budget utgjordes av en enkel checkkredit som buffert, och någon annan finansiering fanns inte. Att söka anslag och invänta ett positivt resultat skulle fördröja hela projektet i flera år. Detta medförde att hela organisationen fick skötas av mig, utan hjälp av någon kongressbyrå. Den organisatoriska ådran har funnits med sedan födseln, och jag hade gjort de två kongresserna i Nice åt en annan professor. Då kunde jag ju göra det igen, tänkte jag. Min tanke var att skapa ett event som uppfyllde alla kvalitetskrav jag kunde komma på, efter att ha varit på en lång rad kongresser av mycket varierande kvalitet i en mängd olika länder. Programinnehåll, programstruktur, teknik med i förväg nedladdade ppt-filer på en dedikerad FTP-server och en tekniker på plats, en väl påläst moderator, bra mat och fika – och en hejdundrande rolig middag – allt skulle vara "top notch".

Programmet tog form och kongressen annonserades ut till så många länder och olika kirurgföreningar som jag kunde googla upp. Trots detta blev jag mäkta förvånad när anmälningarna började strömma in. Det kom deltagare från hela världen. Trettio länder på sex kontinenter var representerade. Kvällen före eventet samlades alla 32 föreläsare på ångaren Bohuslän för en båttur med västsvensk räkfrossa, där jag höll kurs i hur man manuellt skalar en räka. Det råkade den kvällen blåsa 18 m/s och vi fick vända tillbaka innan vi hunnit till Långedrag. Mitt i sjögången ringde det på min mobiltelefon: " – Hello, my name is Dr Gonzales, I'm from Mexico, how can I register?".

Kongressen avlöpte med den kvalitet som förväntades. Mellan programblocken med sju olika teman, med en Keynote lecture och efterföljande 3-4 föredrag, hölls en paneldebatt utan tidspress och därefter kom en halvtimmas fikapaus i utställningen eller lunchpausen. På det sättet kunde alla deltagare frotera sig med eliten inom kirurgin, ställa frågor med handen i fickan och en kopp kaffe i den andra. Den ödmjuka och kamratliga stämningen under mötet var det som toppade hela föreställningen. Vi kände oss som en liten exklusiv familj som var pionjärer inom ett helt nytt fält. Hela frågan inrymde ett helt nytt forskningsfält, där det publicerats ett fåtal arbeten genom åren.

Genom omröstning, innan mötet avslutades, beslutade vi tillsammans att göra om kongressen 2013 och vi bestämde datum på stående fot.

Två veckor efter mötet, skickade jag ut ett förslag på 10 nya huvudämnen till nästa kongress och engagerade 10 ny keynote speakers kopplade till varje programblock. Deras uppgift var att själva hitta 3-4 lämpliga föreläsare inom samma ämne, med kravet att dessa fanns 1) inom en helt annan kirurgisk specialitet och 2) på en annan kontinent. När dessa tio grupper satts igång kunde jag slappna av ett tag. Samtidigt uppstod en sekundär effekt som jag först inte tänkt på direkt: Det skapades ett globalt nätverk av högt placerade ki-

urger inom olika kirurgiska specialiteter med ett gemensamt intresse för kirurgisk hantverksutbildning. En liten "side-effect", som visade sig vara oerhört värdefull. För att etablera projektet finansiellt grundades en ideell stiftelse med samma namn 2012, där styrelsen bestod av Pr Carlos Pellegrini som då var President of American College of Surgeons, Dr Richard Angelo President of Arthroscopy Association of North America, Dr Kai Olms ortoped i Tyskland som handlett ett otal wetlabkurser, Pr Anthony Gallagher från University College Cork som publicerat mest av alla inom ämnet, och senare även Pr em Richard Satava som en av de mest namnkunniga kirurgerna i USA – och jag.

Vi gjorde om hela programmet med samma upplägg och samma höga kvalitet i juni 2013, och det kom deltagare från lika många länder även denna gång. De enkäter som delats ut till deltagarna efter båda kongresserna fylldes med lovord. Ryktet om "The 2nd World Congress on Surgical Training" spreds tack vare alla deltagare i många länder.

Några månader efteråt kontaktades jag av Dr Meena Cheria, dåvarande ordföranden för grupperingen GIEESC inom WHO i Genève. Gruppen arbetade med certifiering av läkare och sköterskor som skickades ut till katastrofområden, för att säkerställa en kompetensnivå som WHO kunde ställa sig bakom. Dr Cheria besökte mig i Göteborg under två dagar, och gjorde något som liknade en slags djupintervju. När hon rest hem kom en inbjudan till samarbete undertecknad av Dr Edward Kelley, Director for Patient Safety inom WHO. Planen var att jag skulle resa ned till Genève under tre månader i början på 2014, för att komma in i arbetet. För att ha råd med en tillfällig bostad (ett rum för inneboende kostar ca 10.000kr/vecka i centrala Genève) och kunna genomföra planen ansökte jag om ett bidrag från den Regionala Utvecklingsnämnden i Västra Götalandsregionen. Informellt hade jag stöd hos ordföranden i Regionfullmäktige och naturligtvis hos alla som medverkat i Projektet Surgicon. Till min förvåning – och stora besvikelse – valde nämnden att först "bereda ärendet" under mycket lång tid, där man skrev om

mina 2 sidor till sina egna 2 sidor förvandlade till oigenkännlighet och sedan att avslå ansökan med motiveringen att man "inte ägnade sig åt bistånd". Värdet av att lyfta Göteborg och västsverige och att placera regionen på kartan inom kirurgin ur ett internationellt perspektiv verkade inte tilltala nämndens ledamöter. Att vi genom att visa upp oss på framkant skulle kunna rekrytera fler kompetenta och intresserade kirurger till våra sjukhus föreföll inte att vara någon framgångsfaktor då.

Två år senare kom en serie med 5 vetenskapliga artiklar under augusti till oktober 2015 i *The Journal of Arthroscopy*, som skrivits av en nybildad grupp av forskare som träffats tack vare våra kongresser. Detta gjorde den allra största lyckan: Vi hade fått igång andra att göra nya vetenskapliga studier i ämnet. Vi kan inte producera all den forskning som behövs på området, men vi kan vara ett slags kunskapscentrum som ständigt aktualiserar ämnet.

Bakslaget med det inställda samarbetet med WHO gjorde att musten gick ur mig. Allt arbete tog ut sin rätt, och projektet pausades en tid. Samtidigt var jag väl medveten om hur startkurvan brukade se ut i alla nystartade företag och projekt: En svag utveckling uppåt under den första tiden, därefter en djup svacka kallad för "The Death Valley", och därefter en fortsatt långsam med stadig uppgång – för dem med tillräckligt hög uthållighet.

Under några år hölls projektet flytande på olika sätt, jag höll föredrag på den Medicinska Riksstämman, utförde ett långsamt men envist lobbyarbete gentemot Socialstyrelsen, SKR, IVO, Svenskt Kirurgiskt Råd med flera, skrev några debattartiklar och blev även inbjuden till ett långt möte med kanslichefen för Sveriges Innovationsråd på Regeringskansliet, Rosenbad.

I januari 2018 fick jag uppdraget att dra igång verksamheten på det nya laboratorium som byggts upp av Sahlgrenska Universitetssjukhuset och Göteborgs Universitet i samverkan, kallat "Kirurgiskt – Anatomiskt Träningscentrum". Arbetet innebar ny verksamhet i nya lokaler där en rad wetlabkurser organiserades

och tog form. Hela upplägget var en direkt vidareutveckling av den undervisning i anatomi som man hållit under läkarprogrammet sedan utbildningens början, så det var egentligen inte så mycket nytt i satsningen förutom att man måste rigga upp all utrustning som krävs i en operationssal för varje kurs.

I samband med detta nya uppdrag, väcktes frågan om projektet Surgicon till liv. Stiftelsens styrelsemedlemmar började åldras något, och för att kunna arbeta konkret var medlemmarna alltför utspridda. Jag föreslog en förändring, och vi flyttade hem styrelsen till Göteborg 2019. I samma sekund föreslogs att vi skulle göra om kongressen en 3e gång. Det var inte utan att jag himlade en aning med blicken, innan beslutet fattades. I skrivande stund pågår organisationen av den 3e Surgicon-kongressen om kirurgisk träning den 5-7 maj 2021, dvs tio år efter starten, där 45 världsberömda kirurger återigen medverkar som föreläsare – bl a 2018 års mottagare av Nobels Fredspris, Dr Denis Mukwege från Kongo-Kinshasa. I höstas fick vi vårt allra första stora forskningsanslag från Vetenskapsrådet, för tvärvetenskaplig forskning som även involverar experter i pedagogik.

Man kan fundera över vårt mål, nu när resultatet redovisats. För att besvara frågan vill jag hänvisa till FN:s deklaration om mänskliga rättigheter 1948, där det bland annat står att "via alla har rätt till vår egen kropp". Oavsett land, kultur, religion och socioekonomisk status måste vi ibland lämna över vår kropp till den kirurgiska professionen, och är alla lika maktlösa när vi ligger nakna på ett operationsbord. Eftersom den mänskliga anatomin är densamma oavsett om man bor på landet i Kina eller i centrala New York, borde det kirurgiska yrket vara detsamma i alla länder. Vårt mål är därför att driva fram mer vetenskaplig forskning inom ämnesområdet, bl a genom att göra vår stiftelse till en forskningsstiftelse som kan ge anslag efter sedvanligt ansökningsförfarande, för att kunna bidra till utformningen av "Internationella körkort för kirurger".

www.surgicon.org

Utllysning forskningsmedel

Vetenskapsrådet utlyser forskningsmedel

Per Flensburg

Vetenskapsrådet utlyser en massa intressanta forskningsmedel. Där är en utlysning som handlar om forskning om det civila samhället och där skulle vi kunna formulera att projekt om internet, demokrati, sociala media, hot och hat. Än mer intressant för hela akademien är skissansökan till tvärvetenskapliga forskningsmiljöer. Här borde vi verkligen kraftsamla. Det står såhär på hemsidan:

"Bidraget till tvärvetenskapliga forskningsmiljöer syftar till att ge möjlighet för forskargrupper att utveckla tvärvetenskaplig forskning och tvärvetenskapliga forskningsmiljöer där nydanande kunskap kan förväntas. Stödet avser forskning där teorier, metoder, sakkunskap och/eller data från olika discipliner kombineras på ett sådant sätt som öppnar för nya forskningsområden och forskningsansatser. Stödet är långsiktigt och ges i första hand till nya tvärvetenskapliga grupperingar med forskare med genuint olika vetenskaplig bakgrund."

Är inte detta klippt och skuret för Strömstad akademi? Ansökan sker i två steg: Först en skiss och sedan en riktig ansökan. Dt står vidare så här:

"Forskningsmiljön ska vara gränsöverskridande med deltagande av forskare från discipliner som sällan samarbetat och ställa nydanande forskningsfrågor som för att kunna besvaras kräver den kombination av discipliner ansökan omfattar. Forskningsproblemen ska vara genuint tvärvetenskapliga och inte bara omfatta inlån av metoder och perspektiv från en disciplin till en annan – projektet behöver bidra till samtliga ingående discipliner liksom till tvärvetenskaplig forskning. Stödet till tvärvetenskapliga forskningsmiljöer ges i första hand till nya tvärvetenskapliga grupperingar."

Borde passa in mycket bra! Hur många hänger på? Maila per.flensburg@stromstadakademi.se så sätter vi igång!

Marknadsföring

Marknadsföring av antologier, exemplet forskarkarriärer

Åsa Morberg

Strömstad Akademi har tagit fram en rad antologier och helt nyligen en antologi om forskarkarriärer. Eftersom Strömstad Akademi ger ut den utan etablerat förlag, så har vi ansvar för marknadsföringen av antologin. Om vi hade gett ut antologin på ett etablerat förlag hade vi överlämnat allt marknadsföringsarbete åt förlaget.

De stora förlagen arbetar lite olika, men en rad åtgärder är gemensamma. Ett antal böcker skickas ut till nyckelpersoner som underförstått ska hjälpa till att marknadsföra boken. Jag får ofta böcker med sådant uppdrag. Kataloger upprättas av förlaget, oftast tematiska sådana, och de distribueras sedan brett, oftast digitalt. Om antologin om forskarkarriärer hade getts ut på förlag hade den antagligen kommit in i en tematisk katalog om vetenskaplig teori och metod. Sedan tar redaktörerna med sig böcker till bokutställningar i samband med konferenser. De tar också fram särskilda flygblad ibland med extraerbjudanden på aktuell bok. Förlagen stöder oftast också kontakter med recensenter, om inte författarna själva tar ansvar för detta.

När antologin kom ut så försökte jag som en av tre redaktörer att ta ansvar för att marknadsföra antologin. Jag ger här en presentation av det arbete jag gjort. Antologin handlar om forskarkarriärer och om man ser på landets lärosäten så torde ansvaret för forskarkarriärer främst ligga på den enskilde forskaren, men naturligtvis också på lärosätet. Jag kan svensk högre utbildning väl. Det finns över 50 lärosäten, statliga, halvstatliga och privata. Den första åtgärden blev att kontakta de lärosäten som hade högskolepedagogiska enheter per telefon. Jag använde hemsidorna för att söka lämpliga kontakter. Det fanns också lärosäten som faktiskt stöttade anställdas karriärutveckling i särskilda enheter. Jag hade ett digitalt flygblad om antologin till min hjälp.

Samtalen blev både många och långa. Intresset för antologin syntes i och för sig stort, men det konkreta resultatet efter dessa ansträngningar blev klen.

När antologin planerades talade vi i redaktionsgruppen om att försöka att anordna seminarier om antologin ute i våra lokalgrupper, och då försöka att inbjuda forskarstuderande och forskare (post doc) från närbelägna lärosäten. Författare i antologin kunde då ha medverkat med presentationer om sitt kapitel. Boken kunde också ha sålts på dessa karriärseminarier, eller ingått i priset om Strömstad Akademi hade tagit betalt för deltagandet. Sådana seminarier har Coronapandemin hindrat.

Jag föreslog också deltagande i bokmässan i Göteborg med antologin som huvudprodukt. Nu förändrades Bokmässan och blev ett digitalt evenemang istället för fysiskt. Strömstad Akademi ansåg inte att Bokmässan var möjlig på grund av de kostnader som skulle möjliggöra deltagande. Det fanns möjlighet att presentera böcker i videofilmer på bokmässan, men det blev inget av med det heller.

Varje författare i antologin fick köpa ett antal exemplar av antologin. Jag köpte själv 10 böcker för 1500:-. Jag har skickat böcker till nyckelpersoner, som jag trott på och bett om recensioner och stöd för marknadsföring. Portot för utskicken har kostat nästan lika mycket som böckerna. Jag har använt bokpåsar där portot ingår. Jag har precis försökt att följa upp och resultatet är verkligen tunt.

Carl Olivestam och jag ansökte om medel till akademien för att försöka att göra en liten film till YouTube om boken. Vi hade en ansökan på 24 000:- som sedan ändrades till 12 000:-. Vi kunde ha provat YouTube för marknadsföring. Vi hade professionella utförare på gång. Det fanns inga pengar, enligt AU:s beslut för att pröva marknadsföring med hjälp av en YouTube film.

Sammanfattningsvis så har jag ägnat mycket tid åt antologins marknadsföring. Jag var första namn i redaktionsgruppen och det förväntades av mig att jag skulle ta ansvar för mark-

nadsföring av antologin. Resultatet av mina ansträngningar är verkligen klen. Jag tycker verkligen att boken borde kunna användas i karriärplanering för forskare. Jag har stöttat enskilda forskare, som jag handlett, med bokens hjälp med gott resultat. Den skulle kunnat ha använts på handledarkurser och docentkurser. Den skulle kunnat leda till mycket intressanta och spännande diskussioner.

Vi försökte att börja i tid. Vi försökte att utnyttja sociala medier. Vi hittade faktiskt tydliga målgrupper. Vi försökte verkligen att nätverka. Vi försökte känna oss stolta över antologin och vågade försöka ta plats.

